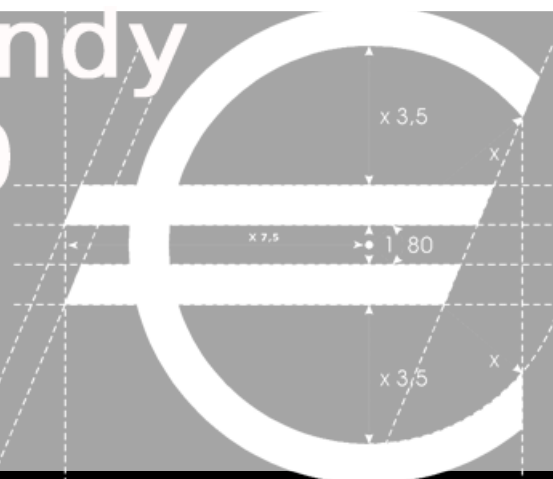

Pozice Asociace nestátních neziskových organizací Zelený kruh

evropské fondy
2014 - 2020

**Environmentální
vzdělávání,
výchova a osvěta**

Duben 2012

Doporučení.....	2
Popis problémové situace	3
1. Návaznost na významné strategie a dokumenty	4
2. Příležitosti.....	5
Konkrétní opatření	6
1. Podpora systémového rámce pro VUR	6
2. Rozvoj kvalitní nabídky VUR v oblasti informálního, neformálního i formálního vzdělávání pro různé cílové skupiny, např. žáky ZŠ a SŠ, studenty VŠ, různé profesní, sociální a zájmové skupiny, obecnou veřejnost	6
Indikátory a cíle	8

Doporučení

Výsledkem podpory z fondů EU by na konci programovacího období 2014-2020 měl být funkční systém vzdělávání pro udržitelný rozvoj (VUR) naplněný kvalitní nabídkou konkrétních programů diverzifikovaných po stránce poskytovatelů, forem i cílových skupin.

System by měl být založen na

- existenci celostátních i regionálních, oborových i mezisektorových sítí a partnerství aktérů zabývajících se VUR
- kvalitním začlenění VUR do osnov/kurikula/vzdělávacích programů v oblasti počátečního i dalšího vzdělávání
- posílených kapacitách poskytovatelů VUR

Nabídka bude založena na

- existenci pestrého spektra ověřených programů VUR oslovujících různými formami různé cílové skupiny.
- dostupnosti ověřených kvalitních metodik VUR
- existenci evaluačních nástrojů pro sledování kvality a dostupnosti výsledků výzkumu efektivity VUR

Podpora celé této oblasti je vhodná formou menších decentralizovaných grantů (od několika desítek tisíc po několik milionů Kč) zajišťovaných zprostředkujícím subjektem širokému spektru organizací - typ „globální grant“. Ideálním modelem je pokud by tímto zprostředkujícím subjektem byla některá nadace - tak jako tomu bylo např. v Operačním programu Rozvoj lidských zdrojů v předchozím programovacím období nebo jako je tomu u Norských fondů.

Popis problémové situace

Vzdělávání pro udržitelný rozvoj je oblast vzdělávání, která se rozvíjí poměrně nově - od 90. let 20. století (viz např. UNESCO, 1997: Some Objectives of a Strategic Vision of Education for Sustainable Development¹). V ČR byla poprvé na vládní úrovni uceleně pojata teprve v r. 2008, kdy byla usnesením vlády přijata Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj ČR (návazně na závazek ČR vyplývající z přijetí Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj EHK v roce 2005). Navazuje na delší tradici ekologické/environmentální výchovy a vzdělávání, výchovy ke zdravému životnímu stylu, dále například globálního rozvojového vzdělávání, výchovy k aktivnímu občanství.

V zemi existuje velký potenciál / kapacity pro implementaci VUR - zejména v neziskových a příspěvkových organizacích. Dokládá to nejen existence sítí organizací zabývajících se environmentálním vzděláváním, výchovou a osvětou (EVVO), globálním rozvojovým vzděláváním (GRV), výchovou ke zdraví či výchovou k aktivnímu občanství, ale aktuálně např. reakce na výzvu v oblasti podpory 3. 1. v rámci současného OPVK v říjnu 2011, kdy při původně alokované částce 100 mil. Kč projekty připravovalo asi 300 organizací a byly předloženy návrhy projektů v úhrnné výši více než desetinásobku alokace - tedy přes 1 mld. Kč (informace z Monitorovacího výboru OPVK). Tento potenciál by však měl získat systémový rámec.

V současné situaci, kdy se zvyšují ekonomická, sociální i environmentální ohrožení a kdy v důsledku toho hrozí zvýšené napětí ve společnosti, je implementace VUR v ČR zvláště aktuální. VUR je preventivním základem pro dlouhodobě udržitelný a vyvážený ekonomický sociální a environmentální rozvoj a pro zmírňování konfliktů a napětí ve společnosti. Zároveň je však v současné ekonomické situaci jeho zavádění zpomaleno, resp. ohroženo.

Vzdělávání pro udržitelný rozvoj je tedy v ČR poměrně nově zaváděný koncept (od konce 90. let), který pro to, aby se pevně začlenil do systému vzdělávání, dočasně vyžaduje speciální prostředky. Tento proces byl systematictěji nastartován v roce 2008 přijetím Strategie VUR, v současné době však akutně hrozí zpomalení nebo dokonce zastavení tohoto procesu - pod tlakem současné ekonomické situace nastává na mnoha úrovních odklon od jeho podpory a implementace. Proto je žádoucí řešení za pomoci EU fondů.

Dalším důvodem pro řešení s pomocí EU fondů je evropský rozměr tématu. Bezprostředně navazuje na priority formulované v rozvoji EU v dokumentu Evropa 2000, které upřesňují Závěry komise EU k vzdělávání pro udržitelný rozvoj (18. - 19. 11. 2010), které formulují potřebnost podpory VUR ze strany komise EU a národních vlád. Podpora z fondů EU tak bude přímo podporovat naplňování aktuálně formulovaných priorit komise EU.

¹ www.unesco.org/education/esd/english/education/orient.shtml

Zkušenosti s implementací i národní strategie VUR mají všechny členské státy EU, všechny jsou rovněž signatáři Evropské strategie VUR. I tím, že jde o nově se rozvíjející oblast, vyžaduje sdílení know-how a výměnu zkušeností na celoevropské úrovni.

1. Návaznost na významné strategie a dokumenty

Sdělení komise EU „EVROPA 2020 - Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění“

- usiluje o změnu EU na chytrou, udržitelnou a inkluzivní ekonomiku schopnou udržet vysokou míru zaměstnanosti, produktivity a sociální koheze, přičemž klade velký důraz na výchovu a vzdělávání, které k tomu mohou výrazným způsobem přispět

Závěry komise EU k vzdělávání pro udržitelný rozvoj (Council conclusions on education for sustainable development) z 18. - 19. 11. 2010

Obrací se na národní vlády mj. s žádostí:

- a) Zajistit aby politika, právní, institucionální a výkonné rámce podporovaly VUR, obzvláště aby:
 - se VUR stal rysem národních strategií celoživotního vzdělávání zaměřených na osobnostní, sociální a profesionální rozvoj občanů
 - se VUR dostal všude, kde je to možné, do hlavního proudu kurikulů
 - se rozvíjely a byly realizovány interdisciplinární a průřezové přístupy na všech úrovních vzdělávání, tak aby reagovaly na výzvy udržitelnosti
 - byl propagován a podporován "celoškolní" přístup k VUR zahrnující odstraňování bariér, které institucím brání ve udržitelném využívání jejich zdrojů
- b) Vybavit učitele, vzdělavatele, personál škol a vedení škol povědomím, znalostmi a kompetencemi potřebnými k šíření a začlenění principů VUR do jejich přístupu k výuce a provozu, obzvláště:
 - zvyšování povědomí učitelů, vzdělavatelů, personálu škol a vedení škol na všech úrovních vzdělávání o důležitosti VUR a výhodách jeho využívání jako obzvláště užitečného nástroje při šíření obecných klíčových kompetencí
 - zajištění aby učitelé a vzdělavatelé byly odpovídajícím způsobem vybaveni k výuce komplexních témat spojených s VUR, prostřednictvím počátečního i dalšího vzdělávání, vybavení vhodnými a aktuálními pomůckami a učebními materiály k VUR
 - podpora multi- and inter-disciplinární spolupráce učitelů k šíření výuky průřezových témat VUR a k zajištění rozvoje a výměny nových námětů k VUR
 - zesilování spolupráce s rodiči, místními komunitami, dalšími partnery a jejich větší participace ve VUR

Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj EHK

- viz http://www.mzp.cz/cz/strategie_ehk_osn_ke_vzdelavani

Strategie vzdělávání pro udržitelný rozvoj ČR

- viz <http://www.msmt.cz/dokumenty/strategie-vzdelavani-pro-udrzitelny-rozvoj-ceske-republiky>

Strategii udržitelného rozvoje ČR (přijata usnesením vlády č.1242 ze dne 8. prosince 2004)

- je stanovena širší definice UR, principy UR a strategické indikátory UR včetně indikátorů zaměřených na oblast vzdělávání
- jsou popsána klíčová témata UR a klíčové vazby mezi ekonomickým, sociálním a environmentálním pilířem UR
- oblast vzdělávání je definována jako strategická oblast s cíli, opatřeními a indikátory pro vyhodnocování

Strategii celoživotního učení ČR (přijata usnesením vlády č. 761 ze dne 11. července 2007)

- ve strategických směrech je uvedeno sociální partnerství, jehož cílem je podporovat soulad nabídky vzdělávacích příležitostí s potřebami ekonomického, environmentálního a sociálního rozvoje v rámci spolupráce se sociálními partnery
- jsou navržena opatření (i se zaměřením na udržitelný rozvoj) a stanovena odpovědnost resortů za jejich realizaci

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy České republiky

- jsou nedefinovány cíle v souladu s principy UR
- jsou navržena opatření i se zaměřením na udržitelný rozvoj
- je kladen silný důraz na rozvoj dalšího vzdělávání, které směřuje k posílení adaptability a flexibility lidských zdrojů pro konkurenceschopnost ekonomiky a udržitelného rozvoje ČR prostřednictvím systému dalšího vzdělávání

2. Příležitosti

S náklady v řádu desítek milionů Kč ročně lze dosáhnout vysokých efektů - výzkumy ukazují, že kvalitní VUR prokazatelně zlepšuje jak studijní výsledky, tak motivaci jeho účastníků zapojovat se do občanského života, spolupracovat s ostatními, pečovat o obec, a přispívá tak výrazně k sociální kohezi (srovnej např. výzkumy publikované na www.PEECworks.org).

Příležitostí je rozvinout zejména tyto oblasti

- výzkum a evaluace (resp. hodnocení kvality a efektivity) VUR
- rozvoj partnerství veřejné správy a neziskového sektoru ve VUR
- vytváření a rozvoj sítí a partnerství realizátorů VUR
- kontakt/výměna zkušeností se zahraničím
- lepší začlenění do školních kurikulů a do systému vzdělávání
- rozvoj kvalitních metodik VUR

Konkrétní opatření

1. Podpora systémového rámce pro VUR

1.1. Rozvoj sítí a partnerství aktérů zabývajících se VUR

Je žádoucí podpořit rozvoj existujících i nových sítí, takové sítě již existují a vznikají na celostátní i regionální úrovni, jde například o tematické sítě sdružující např. školy, neziskové a příspěvkové organizace, samosprávy i sítě mezisektorové – např. v oblasti EVVO, GRV, aktivního občanství, zdravého životního stylu. Příklady: Národní síť zdravých měst, Síť ekologických poraden, Sdružení středisek ekologické výchovy, Fórum pro rozvojovou spolupráci, zdravé školy, ekoškoly, globální škola. Podpora umožní sdílení a šíření informací a dobré praxe, společné síťové projekty. Součástí podpory může být i zapojení do mezinárodních sítí.

1.2. Podpora začlenění do kurikula/vzdělávacích programů

Jde o kvalitní a systematické začlenění VUR do programů formálního vzdělávání garantovaných státem - a to jak v oblasti počátečního vzdělávání (například Rámcové vzdělávací programy ZV, GV, SOV), tak v oblasti dalšího vzdělávání (akreditované programy vzdělávání dospělých). Příklady: Kvalitní zpracování relevantních průřezových témat v rámcových vzdělávacích programech, environmentálního minima pro určité obory a profese.

1.3. Podpora kapacit poskytovatelů VUR, včetně investiční podpory

Jde o vytvoření podmínek pro realizaci VUR u institucí, které VUR poskytují dlouhodobě a systematicky jako otevřenou službu, podpora by měla být podmíněna udržitelností a s tím souvisejícím prokázáním předchozího dlouhodobého systematického poskytování služeb v oblasti VUR. Příklady: Může jít o podporu zvyšování kvalifikace jejich odborných pracovníků i managementu, o zvyšování předpokladů pro jejich ekonomickou stabilitu i o zlepšení jejich materiálně-technických podmínek.

2. Rozvoj kvalitní nabídky VUR v oblasti informálního, neformálního i formálního vzdělávání pro různé cílové skupiny, např. žáky ZŠ a SŠ, studenty VŠ, různé profesní, sociální a zájmové skupiny, obecnou veřejnost

2.1. Podpora jednotlivých inovativních programů pro školní i mimoškolní vzdělávání, výchovu a osvětu

Realizace dílčích konkrétních programů různými formami pro různé cílové skupiny. Cílem je získat zásobník aktivit pro rozvoj nabídky i vývoj metodik.

2.2. Vývoj a šíření metodik VUR pro školní i mimoškolní vzdělávání, výchovu a osvětu

Vytvořené podpůrné materiály k VUR, výměna zkušeností se zahraničím, vývoj nových a překlady osvědčených kvalitních metodik a výsledků výzkumu, jejich publikace. Příklady: Publikování metodik a výsledků výzkumu jako je např. místně zakotvené učení, filosofie pro děti, syndrom deficitu přírody...

2.3. Vývoj evaluačních nástrojů a výzkum efektivity VUR

Vytvořené nástroje pro sledování kvality nabídky VUR založených na empirickém výzkumu a přenosu zkušeností ze zahraničí.

Podpora celé této oblasti je vhodná formou menších decentralizovaných grantů (od několika desítek tisíc po několik milionů Kč) zajišťovaných zprostředkujícím subjektem širokému spektru organizací – typ „globální grant“. Ideálním modelem je pokud by tímto zprostředkujícím subjektem byla některá nadace – tak jako tomu bylo např. v Operačním programu Rozvoj lidských zdrojů v předchozím programovacím období, nebo jako je tomu u Norských fondů.

Tato opatření budou zároveň naplňováním Strategie VUR ČR, mezinárodních závazků a doporučení (např. Strategie VUR EHK, Agenda 21, Aarhuská úmluva, 6. akční plán pro životní prostředí Evropské komise) a programů podpory environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, environmentálního poradenství a globálního rozvojového vzdělávání.

Indikátory a cíle

Hlavním cílem je systematické začlenění VUR do systému vzdělávání v oblasti informálního, neformálního i formálního vzdělávání. Tento cíl je konzistentní zejména s:

- cíli strategie „Evropa 2020 - Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění“, která (cit.) „**usiluje o změnu EU na chytrou, udržitelnou a inkluzivní ekonomiku schopnou udržet vysokou míru zaměstnanosti, produktivity a sociální koheze, přičemž klade velký důraz na výchovu a vzdělávání, které k tomu mohou výrazným způsobem přispět.**“
- s národní rozvojovou prioritou „Zvýšení konkurenceschopnosti ekonomiky“, „Podpora sociálního začleňování“ a „Integrovaný rozvoj území“, je přímou součástí tematické oblasti „Vzdělávání“ a souvisí s několika dalšími tematickými oblastmi – zejména „Sociální začleňování“ a „Kvalita životního prostředí“.

Díličními cíli jsou

- Vytvoření systémového rámce pro VUR.
- Rozvoj kvalitní nabídky programů VUR.

Indikátory úspěchu

- Fungující sítě a partnerství aktérů zabývajících se VUR – celostátní i regionální - počet fungujících sítí a partnerství, s důrazem na mezisektorovou spolupráci a při zapojení většího počtu typů aktérů.
- Začlenění VUR do oficiálních vzdělávacích dokumentů.
- Fungující poskytovatelé VUR.
- Vytvořené a nabízené programy informálního, neformálního i formálního vzdělávání pro různé cílové skupiny.
- Vytvořené a publikované metodiky a podpůrné materiály k VUR.
- Vytvořené nástroje pro sledování kvality nabídky VUR založených na empirickém výzkumu a přenosu zkušeností ze zahraničí.

